

ХРОНІКА

Лариса Кислюк

УДК 811.161.2.

XXIII Міжнародна конференція Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів

17–20 вересня 2024 р. в м. Любляна (Словенія) відбулася XXIII Міжнародна конференція «Гніздове словотворення» Комісії зі слов'янського словотворення (далі – Комісія, КСС) при Міжнародному комітеті славистів. Організатори конференції – установи Словенської академії наук і мистецтв: Інститут словенської мови імені Франа Рамовша й Інститут імені Йожефа Стефана в Любляні, Факультет філософії Мариборського університету та члени КСС – доктор Борис Керн і професор Ірена Страмлич-Брезник. Конференцію організовано в межах проєкту ARIS «Комбінаторика словотвірних форм у словенській мові» та присвячено пам'яті польського мовознавця, дериватолога, професора Мирослава Скаржинського, дослідника гніздового словотворення сучасної польської мови, одного з авторів і редакторів «Словника словотвірних гнізд загальнопольської мови» у 4 томах (Краків, 2001–2004), засновника й першого головного редактора журналу «LingVaria» Інституту полоністики Ягеллонського університету й активного учасника «Солідарності». На конференції, яка тривала три дні, учасники з 15 країн – члени Комісії та запрошені доповідачі – обговорили широкий спектр проблем сучасних досліджень гніздового словотворення в слов'янських мовах. Заслухано 42 доповіді слов'янськими та англійською мовами. До початку конференції видано збірник тез доповідей. На урочистому відкритті організатори конференції й голова КСС при МКС **Райна Драгічевич** відзначили важливість участі в конференції представників України й засвідчили свою підтримку українському народу в боротьбі за свою державність. Представники України привезли в подарунок для Інституту словенської мови імені Франа Рамовша праці й видання Інституту української мови НАН України, зокрема випуски журналу «Українська мова», як свідчення того, що науковці в Україні не лише борються за свободу своєї держави, а й працюють на її майбутнє. Для колег з України працівники Інституту словенської мови імені Франа Рамовша підготували в подарунок свої книжки, частина з яких є в онлайн-доступі за посиланням <https://fran.si/>.

На пленарному засіданні онлайн заслухали доповідь **Катрін Гайн** (Katrin Hein) «Дослідження німецького словотворення: дослідник складних моделей 'КоМуХ' (Investigating German Word Formation: the Compound Pattern Explorer 'КоМуХ') про проєкт пошуку й синтезу складних слів німецької мови, який працює на основі масиву даних корпусу DeReKo (близько 450 млн токенів) Інституту німецької мови імені Лейбніца (Німеччина).

У перший день роботи конференції працювали три секції. Честь відкривати першу секцію конференції надали представникові України **Євгеній Карпіловській** з доповіддю «Словотвірне гніздо в колі інших одиниць систематизації лексики». У доповіді показано особливе місце словотвірного гнізда серед менших одиниць (пара, ланцюжок, ряд, парадигма, під гніздо) та інших типів системотвірних одиниць: полів, класів (зокрема дериваційних у трактуванні І.І. Ковалика), відмін (зокрема словотвірних у трактуванні К. Бузашіової) на матеріалі морфемно-словотвірного гніздового словника сучасної української мови (обсяг реєстру понад 177 тис. слів), над яким у продовження «Кореневого гніздового словника української мови» (Київ, 2002) зараз працює доповідачка. На секції під головуванням Є.А. Карпіловської доповіли **Метка Фурлан** (Metka Furlan) «Словотвірне гніздо з погляду синхронії та діахронії» (Besedna družina s sinhronega in diahronega zornega kota) та Горан Милашин «Словотвірні ланцюжки і проблема розмежування синхронного стану і діахронних процесів у дериватології» (Творбени ланци и проблем разграничавања синхроніјског стања и дијахроніјских процеса у дериватологији) – про методологічні проблеми синхронного вивчення слова та залучення ідей діахронної лінгвістики в синхронний аналіз словотворення.

На другій секції виступили **Олександр Лукашанець** з онлайн-повіддю «Словотвірне гніздо: місце у системі комплексних одиниць словотворення, синхронні межі» (Словаўтваральнае гняздо: месца ў сістэме комплексных адзінак словаўтварэння, сінхронныя межы); Павел Ковальський (Paweł Kowalski) з доповіддю «Гніздове словотворення як засіб інтерпретації мовної дійсності» (Słowotwórstwo gniazdowe jako narzędzie interpretacji rzeczywistości językowej); Івона Буркацька (Iwona Burkacka) з доповіддю «Чинники, що впливають на структуру і обсяг польських словотвірних гнізд» (Czynniki wpływające na strukturę i wielkość polskich gniazd słowotwórczych); Райна Драгічевич (Райна Драгићевич) із доповіддю «Семантико-дериваційний потенціал дієслова дивитися на матеріалі дериваційних словників деяких слов'янських мов» (Семантичко-деривациони потенцијал глагола гледати на основу грађе из деривационих речника неких словенских језика). Учасники дискусії на секції обговорювали проблеми визначення синхронних меж словотвірного гнізда, зокрема місця в ньому композитів і аббревіатур; впливу на обсяг словотвірно-

го гнізда чинників частиномовної та стилістичної належності, походження та багатозначності базового слова, його фразеологічної активності та наявності термінів серед похідних.

Третю секцію присвячено обговоренню: впливу соціолінгвістичних чинників на формування експресивного забарвлення похідних у гніздах, базові слова яких функціонують у публіцистичному та розмовному стилях македонської мови (доповідь Лідії Аризанковської (Лидија Аризанковска) «Гніздове словотворення в македонській мові в соціолінгвістичному контексті» (Градациско зборообразување о македонскиот јазик во социолінгвистички контекст)); питанню кореляції будови гнізда зі змінами в житті суспільства та впливу позамовних чинників на словотворення на матеріалі словотвірних гнізд української мови, мотивованих питомими й запозиченими твірними з тотожною або близькою семантикою (доповідь Лариси Кислюк «Ресурси вербалізації поняття в словотвірному гнізді: питоме і запозичене») та проблеми укладання словотвірних гнізд на матеріалі соціолектів, зокрема кореляції їх зі словотвірними гніздами літературної мови (онлайн-доповідь Олени Лукашанець «Словотвірні гнізда в соціолектах: проблеми і шляхи їхнього розв'язання»).

На другий день учасники конференції працювали на чотирьох секціях. Перша секція об'єднала чотири доповіді словенських колег, працівників Інституту Йозефа Стефана, присвячені проблемам автоматичного опрацювання словенської мови, зокрема, на морфемному та словотвірному рівнях: Роман Янгарбер (Roman Yangarber) «Чому лінгвістично споряджена сегментація має вирішальне значення для генеративного моделювання мови» (Why Linguistically Informed Segmentation is Crucial for Generative Language Modeling), Томаш Ер'явец (Tomaž Erjavec) «Автоматичне коригування словотвірних правил і ланцюжків словенської мови» (Avtomatsko luščenje besedotvornih pravil in verig za slovenski jezik), Сеня Поллак і Марко Праніч (Senja Pollak, Marko Pranjić) «Розвиток автоматичної морфологічної сегментації словенської мови» (Razvoj avtomatske morfološke segmentacije za slovenski jezik), Яка Чибей (Jaka Čibej) «Машинне коригування архетипних словотвірних дерев у словенській мові: перший крок» (Strojno luščenje arhetipskih besedotvornih dreves v slovenščini: prvi korak).

На другій секції учасники конференції обговорювали: проблеми зміни семантики похідних порівняно із семантикою базового слова словотвірного гнізда та соціолінгвістичні причини таких змін у сучасній розмовній боснійській мові (Амела Шегович (Amela Šehović) «Словотвірносемантичне гніздо прикметника старий у боснійській мові» (Tvorbens-semantičko gnijezdo pridjeva star u bosanskom jeziku)); кількісні та якісні параметри словотвірних гнізд і ланцюжків словацької мови, зокрема частотні характеристики парадигм і рядів у них (Мартин Олоштяк (Martin Ološtiak)

«Словотвірні парадигми та словотвірні ряди в словацькій мові» (Slovotvorná paradigmatika a slovotvorné rady v slovenčine)); можливості штучного інтелекту навчитися й генерувати похідні слова на матеріалі деяких слов'янських мов (Бранко Тошович (Branko Tošović) «Віртуальне гніздове словотворення» (Virtuelna stepenasta derivacija riječi)); а також підходи до словотвору в проєктах онлайн-Словника хорватської мови – Mrežnik (загального нормативного словника) та Словника хорватської лінгвістичної термінології – Jena Інституту хорватської мови (Лана Худечек і Міліца Міхалевич (Lana Hudeček, Milica Mihaljević) «Словотворення в Mrežniku і Jeni» (Tvorba riječi u Mrežniku i Jeni)); можливості відображення в новотворах – назвах певних соціальних і культурно-етичних явищ, таких як hofmaniarstwo, zahofmanić зі значенням «обманювати з метою отримання вигоди», утворених від прізвища польського політика Адама Гофмана й засвідчених у словнику польських неологізмів (Słownik neologizmów polskich) у доповіді Марії Вторковської (Maria Wtorkowska) «Гніздові новотвори в онлайн-словнику польських неологізмів» (Stopenjske novotvorjenke v spletnem Slovarju poljskih neologizmov).

На третій секції доповідали **Цветанка Аврамова** «Про місце болгарських і чеських абстрактних іменників із формантом -(е)ств(о)//-stv(і)/-(с)tv(і) та їхніх варіантів у словотвірному гнізді» (За мястото на български-те и чешките абстрактни съществителни с формант -(е)ств(о)//-stv(і)/-(с)tv(і) и неговите варианти в словообразователното гнездо); Гордана Штасні, Гордана Штрбац і Мілан Айджанович (Gordana Štasni, Gordana Štrbac, Milan Ajdžanović) «Семантико-словотвірна характеристика звуконаслідувальних гнізд у сербській мові» (Семантичко-деривационе карактеристике ономаатопејских гнезда у српском језику); Тетяна Пішкович (Tatjana Pišković) «Від гніздового словотворення до опису морфологічних чергувань» (Od stupnjevitog rječotvorja do opisa morfonoloških alternacija); Петра Мішмаш, Ланко Марушич і Рок Жауцер (Petra Mišmaš, Lanko Marušič, Rok Žaucer) «Подовження коренів у словенській мові з погляду дисперсної морфології» (Podaljševanje korenov v slovenščini z vidika razpršene morfologije). Учасники обговорили розбіжності тлумачення в болгарській та чеській мовах окремих дериватологічних понять; визначення причин різного словотвірного потенціалу одиниць однієї тематичної групи на прикладі гнізд, мотивованих звуконаслідувальними словами сербської мови; взаємозв'язок семантики, словотворення і морфології на матеріалі хорватської та словенської мов.

На четвертій секції заслухано три доповіді, присвячені історичному словотворенню на матеріалі різних слов'янських мов: Лідії Гнатюк «Втрачені словотвірні гнізда в сучасній українській літературній мові» про словотвірні гнізда від давньоукраїнських лексем воздух, жизнь, год, звізда, победа та інших, засвідчених словниками української мови XIX – першої

чверті ХХ ст. і фрагменти яких дотепер функціонують в українських говірках; Андреї Леган Равнікар (Andreja Legan Ravnikar) «Словотвірні ряди в словенській літературній мові ХVІ століття з граматичного та словникового погляду» (Besedotvorni nizi v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja s slovničnega in slovarskega vidika) про варіантність у творенні особових назв, приєднанням різних словенських суфіксів до твірних основ німецького походження як особливість словенської мови ХVІ ст., що виявилася у формуванні паралельних словотвірних ланцюжків (за матеріалами «Словника словенської книжної мови ХVІ ст.» (Slovarja slovenskega knjižnega jezika 16 stoletja); Магдалени Пастух (Magdalena Pastuch) «Словотворча активність латинських запозичень ХVІ ст. у сучасній польській мові» (Aktywność słowotwórcza XVI-wiecznych zapożyczeń łacińskich we współczesnej polszczyźnie) про словотвірну активність латинських запозичень ХVІ ст. в сучасній польській мові, засвідчену в історичних словниках та корпусах польської мови.

На початку третього дня роботи конференції презентовано збірники наукових праць, у яких узяли участь члени КСС. Івана Боздехова представила колективну монографію «Чеська словотвірна концепція в контексті слов'янського мовознавства» (Česká slovotvorná koncepce v kontextu slovanské jazykovědy), підготовлену й опубліковану в Празі 2024 р. до 100-літнього ювілею відомого чеського мовознавця-дериватолога Мілоша Докуліла. Райна Драгічевич познайомила присутніх з колективною монографією «Тенденції дієслівного словотворення у слов'янських мовах» (Тенденции во зборообразувањето на глаголите во словенските јазици), виданою цього року в Скоп'є за результатами конференції Комісії 2023 р. в Охридї (Північна Македонія). У цей день працювали п'ять секцій.

На першій секції з онлайн-доповіддю «Зіставний аналіз дієслівних словотвірних гнізд у російських і чеських літературних текстах та їхніх перекладах» виступила Олена Петрухіна. Івана Боздехова (Ivana Bozděchová) представила доповідь «Словотвірна парадигматика англїзмів у чеській мові» (Slovotvorná paradigmatika anglicismů v češtině); а Мар'єтка Куловец, Боштян Єрко і Борис Керн (Marjetka Kulovec, Boštjan Jerko, Boris Kern) – колективну доповідь «Гніздові утворення словенською мовою та складені жести словенською мовою жестів» (Stopenjske tvorjenke v slovenščini in sestavljene kretnje v slovenskem znakovnem jeziku).

На другій секції учасники конференції заслухали доповіді Барбари Штебих Голуб (Barbara Štebih Golub) «Словотвірний потенціал германїзмів у кайкавській хорватській літературній мові» (Tvorbeni potencijal germanizama u kajkavskome književnom jeziku); Сонї Ненезич (Sonja Nenezić) «Словотвірно-семантичне гніздо лексеми нещастя в чорногорських діалектних словниках» (Tvorbeno-semantičko gnijezdo lekseme jad u crnogorskim dijalekatskim rječnicima); Йожиці Шкофіц (Jožica Škofic) «Сло-

вотворення діалектної лексики у Словенському лінгвістичному атласі (SLA)» (*Besedotvorna podoba narečnega besedja v SLA*). Обговорено проблеми німецьких запозичень у кайкавському варіанті хорватської літературної мови, яку доктор Штебих Голуб відстоює як рівноправний зі штокавським варіант сучасної хорватської літературної мови, та особливості діалектного словотворення в південнослов'янських мовах, зокрема в чорногорській та словенській.

На третій секції звучали доповіді: онлайн (Зінаїда Харитончик «Семантика членів словотвірних гнізд з циклічними іменами-вершинами») та в записі (Олексій Нікітевич «Моделювання фрагментів словотвірних гнізд і практика лексикографування»); а колеги з Братислави Ніколь Яночкова та Івана Шрамекова (*Nicol Janočková, Ivana Šrámeková*) представили дослідження «Десятирічний єдиноріг є першокласним семисоньком. Про (від)числівникову композицію в словацькій мові» (*Desaťročný jednorozec je prvotriedny sedmospáč. O (de)numerálnej kompozícii v slovenčine*) про словотвірний потенціал складних слів із числівниковими основами у словацькій мові.

На четвертій секції прозвучали доповіді Людмили Ліптакової (*Ludmila Liptakova*) «Словотвірний ряд у мовній свідомості дитини» (*Slovotvorný rad v jazykovom vedomí dieťaťa*); Ѓьоко Ніколовскі (*Gjoko Nikolovski*) «Словотворення в межах контекстного навчання граматики словенської мови як нерідної» (*Besedotvorje v okviru kontekstualnega poučevanja slovnice slovenščine kot neprvega jezika*); Саня Мілетич (*Sanja Miletić*) «Мовний код перемикання носія польської мови під час оволодіння сербською – на прикладі словотвірних гнізд дієслів дивитися, думати, говорити і казати» (*Jezički transfer kod govornika poljskog jezika prilikom usvajanja srpskog jezika – na primeru tvorbenih porodica glagola gledati, misliti, govoriti i praviti*); Олена Коряковцева «Професор Мирослав Скаржинський про проблеми теорії словотвірних гнізд та методів їхнього аналізу» (онлайн) (*Professor Mirosław Skarżyński about Problems of the Theory of Word-Formation Nests and Methods of Their Analysis*).

Завершили роботу конференції доповіді господарів – організаторів конференції: Андрея Желе, Інєс Воршич, Ніна Лєдінєк (*Andreja Žele, Ines Voršič, Nina Ledinek*) «Між словотвором і синтаксисом: сумірність словенських дієслівних словосполучень типу VAdv та їхнє системне перетворення у словосполучення типу AdjN» (*Med besedotvorjem in skladnjo: Kolokabilnost slovenskih glagolskih zvez tipa GlagPrisl in njihova sistemska pretvorba v zveze tipa PridSam*); Ірена Страмліч Брезнік (*Irena Stramljič Breznik*) «Семантичні властивості відад'єктивних іменникових похідних і дериваційна комбінаторика слів із суфіксами -ica та -ec у словенській мові» (*Značilnosti izpridevniških samostalniških izpeljank in tvorbeni kombinatorika obrazil -ica ter -ec v slovenščini*); Борис Керн (*Boris Kern*) «Відіменникові

словотвірні гнізда з погляду морфотактики» (Izsamostalniške stopenjske tvorjenke z vidika morfotaktike). У центрі уваги учасників обговорення перебували проблеми взаємодії словотворення та синтаксису, спектрів можливих трансформацій певних типів словосполук, а також питання продуктивності деяких словотворчих формантів, сполучуваності формантів з твірними основами слів різних частин мови й тематичних груп у сучасній словенській мові.

На урочистій церемонії закриття організатор конференції Борис Керн подякував команді колег – працівникам Інституту словенської мови імені Франа Рамовша за злагоджену роботу. Для учасників конференції організатори підготували й культурну програму, щоб познайомити їх зі своєю країною: оглядову екскурсію центром Любляни – столиці Словенії, відвідування Галереї сучасного мистецтва «Цукрарня» («Cukrarna»), концерту Симфонічного оркестру радіо та телебачення Словенії, а також автобусну екскурсію до Національного парку Триглав у Юлійських Альпах на північному заході Словенії: на озеро Блед з островом, де збудований костел Внебовзяття Пресвятої Діви Марії XVIII ст., та до Бледського замку XI ст.

Після закриття конференції відбулося засідання КСС при Міжнародному комітеті славистів, на якому обрали правління Комісії на наступний п'ятирічний період її діяльності та прийняли рішення про участь Комісії у XVII з'їзді славистів, який заплановано провести в Парижі в серпні 2025 року. На засіданні проголосували за продовження повноважень чинних голови Комісії Райни Драгічевич (Сербія), заступника голови Мартина Олоштяка (Словаччина) та вченого секретаря Лариси Кислюк (Україна).

Члени КСС від України – Лариса Кислюк і Євгенія Карпіловська – ознайомили членів Комісії з позицією Українського комітету славистів, який у зв'язку з війною, яку Росія розв'язала проти України, звернувся до Міжнародного комітету славистів з офіційним зверненням відтермінувати проведення з'їзду до закінчення війни. Утім Міжнародний комітет славистів більшістю голосів прийняв рішення провести 2025 р. в Парижі XVII (екстраординарний) з'їзд славистів. Оскільки МКС не підтримав звернення УКС не проводити з'їзд до закінчення війни, то ухвалено рішення, що члени Комісії індивідуально визначатимуть можливість участі у з'їзді славистів. До початку цього заходу заплановано видати в Сербії збірник доповідей тематичного блоку «Словотвірні гнізда у слов'янських мовах», організованого головою КСС Райною Драгічевич і затвердженого ще 2021 р. У збірнику члени Комісії візьмуть участь незалежно від їхньої присутності на з'їзді.

За результатами роботи конференції погоджено видати міжнародну колективну монографію «Гніздове словотворення». Частина записів доповідей організатори конференції в Любляні вже розмістили на ютуб-

каналі Словенської академії наук і мистецтв (ZRC SAZU) за покликанням <https://www.youtube.com/playlist?list=PLjVKlTCVnkiYHHVfjS5KUUWWphMMTOG34>. На сайті КСС при Міжнародному комітеті славистів також викладено частину попередніх видань Комісії, з якими можна ознайомитися за посиланням <https://www.ff.unipo.sk/slovotvorna-komisia/>.

Larysa Kysliuk

XXIII International Conference of the Commission on Word Formation of the International Committee of Slavists